

21. 8. 2020

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Obvyklé jednání není trestný čin: Význam „dobového kontextu“ a právních znalostí obviněného

Orgány činné v trestním řízení mají často tendenci stavět obviněného (často právního laika) do pozice profesionála, který nejenže zná dokonale veškeré právní předpisy, ale dokonce umí předvídat i její výklad, který přinese teprve budoucí judikatura. Na základě těchto domnělých znalostí presumují úmysl obviněného spáchat vybrané trestné činy. Rozhodnutí založená na takovém postupu však nemohou obstát.

Ústavní soud ve své nedávné judikatuře zdůraznil, že v souvislosti se zaviněním je nezbytné zabývat se tzv. dobovým kontextem. Toto judikuje zejména ve svém nálezu ze dne 24. 9. 2019, sp. zn. II. ÚS 698/19.

Stěžovatel byl rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 1 uznán vinným přečinem porušení povinnosti při správě cizího majetku podle ustanovení § 220 odst. 1 a 2 písm. a), b) zákona č. [40/2009](#) Sb. Za tento přečin mu byl uložen trest odnětí svobody v trvání 9 měsíců, který mu byl podmíněně odložen na zkušební dobu v trvání 18 měsíců, současně mu byl uložen peněžitý trest ve výši 100.000 Kč. Dále mu byla uložena povinnost k náhradě škody ve výši 1.464.399 Kč.

Uvedeného trestného činu se měl stěžovatel dopustit v postavení náměstka ministra financí iniciací a zadáním dvou veřejných zakázek v celkové ceně 1.464.399,18 Kč, jejichž předmětem bylo zpracování právních analýz týkajících se postupu ministerstva financí po vyhlášení nálezu Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 6/13, ve kterém Ústavní soud dovodil obcím právo na regulaci hazardu, jako součást výkonu práva na samosprávu. V praxi to znamenalo, že ministerstvo mělo začít rušit povolení na provoz hazardních her, která byla v rozporu s vyhláškami jednotlivých obcí.

Obvodní soud a následně odvolací i dovolací soud rozhodly, že obě veřejné zakázky byly zadány zcela neúčelně a nadbytečně, neboť s ohledem na závěry zmíněného nálezu Ústavního soudu a stanovisko odboru ministerstva financí (Státní dozor nad sázkovými hrami a loteriemi) musel stěžovatel vědět, že zadané analýzy nemohou změnit závaznost uvedeného nálezu Ústavního soudu a že tyto analýzy nevnese do uvedené problematiky žádné nové závěry, které by umožňovaly jiný než zmíněným nálezem presumovaný postup v podobě iniciace správních řízení spočívajících v přezkumu a následném zrušení povolení k provozování interaktivních videoloterijních terminálů, která byla vydána v rozporu s obecně závaznými vyhláškami obcí.

Podle Ústavního soudu je třeba skutkové okolnosti případu zasadit do širšího, zejména „dobového“ kontextu. Předmětný nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 6/13 byl totiž vyhlášen dne 11. 4. 2013, přičemž k objednání obou následně rozporovaných externích právních analýz došlo již 26. 4. 2013, tedy bezprostředně poté a šlo tedy o bezprostřední reakci stěžovatele na nové skutečnosti.

Stěžovatel na svou obranu mimo jiné uvedl, že *„bezezbytku vyhověl všem interním pravidlům pro zadávání zakázek onoho druhu, opatřil si nezbytné souhlasy ostatních pracovníků ministerstva a v neposlední řadě jednal z podnětu svého nadřízeného ministra“*.

V té době to byl právě ministr financí, jenž dle svého vlastního vyjádření „*apeloval na všechny své podřízené, nejenom na stěžovatele, aby v případě pochybností se ujistili znaleckým posudkem... bylo to v době, kdy orgány činné v trestním řízení usoudily, že dosavadní dlouholetá praxe ministerstva financí a ministerstva obrany je v podstatě trestným činem a začala stíhat jednoho státního úředníka a jednoho ministra za to, že si neobjednal znalecký posudek...a v té atmosféře, která tenkrát byla, byla to atmosféra mimořádného znejistění celé státní správy, jsem často svým podřízeným opakoval, aby nezapomněli objednat znalecký posudek, nebo je někdo zavře*“.

Lze usuzovat, že stěžovatel jednal v právním omylu ve smyslu § 19 trestního zákoníku. Stěžovatel nevěděl ani nemohl vědět, že se dopouští protiprávního činu, naopak se domníval, že postupuje v souladu s interními postupy. Nejednal tedy zaviněně. Stěžovatel se dle svých slov řídil rčením „dvakrát měř, jednou řež“, a jeho jednání nelze tedy považovat za protiprávní. Opětovně namítl, že se soudy řádně nezabývaly subjektivní stránkou trestného činu (uvedl, že jednal v nejlepším úmyslu a s cílem majetek České republiky ochránit, nikoliv poškodit). Jak uvedl Nejvyšší soud v usnesení ze dne 16. 3. 2016, sp. zn. 7 Tdo 1459/2015 „*Podle právní úpravy negativního právního omylu, a jeho významu na protiprávnost činu, jak je uvedena v § 19 odst. 1, odst. 2 trestního zákoníku, je-li takový omyl omluvitelný, je pachatel spáchaného činu beztrestný, neboť nejedná zaviněně. Uvádí-li trestní zákoník v § 19 odst. 1, že pachatel nejedná zaviněně, vylučuje se tím zaviněné jednání zcela v obou jeho formách, tedy ve formě úmyslu i nedbalosti.*“

Obdobně rozhodl Nejvyšší soud v usnesení ze dne 14. 2. 2018, sp. zn. 4 Tdo 45/2018, kde si obviněná ponechala výtěžek z prodeje zboží a v důsledku toho byla obviněna z trestného činu zpronevěry. Obviněná dle svého vyjádření uplatnila jednostranný zápočet dle svých laických představ v rozporu s ustanoveními občanského zákoníku. Nejvyšší soud k tomu vyslovil: „*V dané věci se jedná o problematiku započtení pohledávek, které upravuje § 1982 a násl. občanského zákoníku. Jedná se tedy o výklad konkrétního ustanovení občanského zákoníku, tedy o výklad jiné normy než trestního zákoníku. Lze uzavřít, že v případě obviněné se jednalo o omyl omluvitelný, když obviněná je právním laikem, bylo pro ni obtížné se v dané situaci orientovat, jednala pod tlakem.*“

Kontext prvního zmiňovaného případu je navíc specifický tím, že došlo k potrestání stěžovatele za jednání, k němuž došlo s vědomím a s (přínejmenším implicitním) souhlasem jak jeho nadřízeného ministra, tak i dalších spolupracovníků. To vše při respektování stanoveného interního postupu. Stěžovatel se tedy nedopustil žádného zjevného individuálního excesu, nýbrž postupoval formálně obvyklým způsobem a podle interních pravidel, což obecné soudy vůbec nezpochybnily.

Jakkoliv Ústavní soud nepopírá, že v daném případě lze pochybovat o racionalitě a hospodárnosti počínání stěžovatele, je třeba je hodnotit jednak v tehdejší „dobovém“ kontextu (viz zejména ministrem financí zdůrazněný pokyn vyžadovat externí stanoviska s ohledem na čerstvé kauzy na jiném ministerstvu) a jednak s přihlédnutím k zásadě dovozování trestní odpovědnosti jako ultima ratio. Jinak řečeno, ne každé neracionální či nehospodárné jednání je nutně i jednáním, které by mělo být postiženo trestněprávními nástroji.

V závěru nálezu Ústavní soud vyslovil, že pokud by tato zásada neplatila, pak by mohla nastat i situace, kdy by každý vedoucí pracovník byl příslovečně „jednou nohou ve vězení“, což by reálně mohlo vést k alibismu, nerozhodnosti a ke zlidovění rčení, podle kterého „kdo nic nedělá, ani nic nezkazí.“ Od vedoucích pracovníků se přitom očekává pravý opak: invence, kreativita a schopnost nést za svoje rozhodnutí i odpovědnost, která však má být vedena v trestněprávní rovině teprve v krajním případě.

Ústavní soud zde dal jasně najevo zásadní význam skutkových okolností v okamžiku činu. Na učiněná rozhodnutí je nutno pohlížet optikou dané doby („dobovým kontextem“), a nikoliv pouze z dnešní perspektivy. Stejně tak je nezbytné brát v úvahu osobnost obviněného a jeho reálné právní povědomí. Tedy kdo určité jednání uskutečňuje a za jakých okolností tak činí. Není-li toto podrobně

zkoumáno, nemůže být učiněn závěr o trestní odpovědnosti obviněného.

Mgr. Petr Motyčka,
advokát

Mgr. Filip Mamrilla,
advokátní koncipient

[TOMAN & PARTNEŘI advokátní kancelář, s.r.o.](#)

Trojanova 12
120 00 Praha 2

Tel.: +420 224 918 490
Fax: +420 224 920 468
e-mail: ak@iustitia.cz

© EPRAVO.CZ - Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Správné určení počátku běhu lhůty pro podání stížnosti proti usnesení soudu, kterým se nařizuje výkon trestu odnětí svobody](#)
- [Rozšiřování státní moci při implementaci acquis EU: český fenomén gold-platingu na příkladu konfiskační směrnice](#)
- [Změna způsobu určování výše peněžité pomoci obětem: Řešení všech dosavadních problémů?](#)
- [Uplatnění adhezního nároku v trestním řízení a správním řízení](#)
- [Novela § 196 trestního zákoníku: racionální korekce, nebo oslabení ochrany dítěte?](#)
- [Vybrané aspekty trestného činu podvodu podle § 209 TrZ ve světle judikatury](#)
- [Zásadní novinky v oblasti trestní odpovědnosti právnických osob v roce 2026](#)
- [Kauza Skender Bojku: Putativní nutná obrana optikou ÚS](#)
- [Novela zákona o trestní odpovědnosti právnických osob](#)
- [Nový zákon o zbraních a střelivu](#)
- [Dětský certifikát](#)